

1918/11/19.2387

CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul VII.

10—25 Martie 1918.

Nr. 5—6.

SUMARUL:

Dr. ALEXANDRU RUSU: Alegerea de mitropolit.

P. AUGUSTIN A. POP: Mai multă viață!

Dr. IOAN COLTOR: Notițe pe marginea rânduielii scurte a sfântului maslu.

Dr. NICOLAE BRÎNZEU: Alte probleme ale bisericii noastre (I. Misiune externă).

GHEORGHE M. PTEANCU: În jurul credințelor deșarte.

VIRGIL POP: Cultul euharistic în popor.

INSEMĂNĂRI: Membrii sinodului electoral (Dr. Alexandru Rusu).

CRONICĂ: Memorandul bisericii noastre la Majestatea Sa (ar.). Comisari regești la sinodul electoral (ar.). O circulară a primatului care ne privește (ar.). În jurul contractului secret de la Londra (r.). Reuniunea de presă a catolicilor maghiari (ar.). Obținerea gradurilor academice la facultatea teologică a universității din Budapesta (r.).

CĂRȚI ȘI REVISTE: Dr. I. Broșu, Casa de la Ierihon (ic.). „Telegraful român“ (ar.).

TELEFON.

Bla j.

Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. 104—18.

© B.C.U. Cluj

Nou Abonament.

Incheiându-se anul VI (1916|17) al revistei, cu 1 Ianuarie 1918 deschidem nou abonament pe lângă următoarele prețuri:

Pe anul întreg 20 cor.

Pe jum. an 10 cor.

Scumpetea enormă a hârtiei, care de altfel abia se mai găsește și urcarea neînchipuită a prețului de imprimare ne-au silit și pe noi să venim cu această ridicare a abonamentului revistei, fără de care existența ei nu putea fi prelungită. Cu prețurile de abonament fixate acum sperăm însă, să putem da cititorilor noștri revista iarăș de două ori pe lună, ridicând și ținând mereu la suprafață toate chestiunile cari în ceva formă privesc viața noastră bisericească.

Astăzi, mai mult ca oricând, avem lipsă neapărată de o presă bisericească la înălțimea cerințelor vremii și de aceea ne place să credem, că abonenții noștri nu vor părăsi, din cauza abonamentului urcat, șirurile aceloră, cari înțeleg să sprijinească cu obolul lor o mișcare atât de importantă.

Redacția și Administrația
„Cultura Creștină“.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI

Abonamente:

Pe un an: cor. 20.

Pe 1/2 an: cor. 10.

În străin: cor. 24.

Numărul: 1 coroană

REDAȚIA:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan

Roșianu, Dr. Alexandru Ni-

colescu, Dr. Alexandru Rusu și

Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Admi-
nistrația:

„Cultura Creștină”.

Bălăsefalva.

Alegerea de mitropolit.

Prevederile noastre din numărul ultim al acestei reviste s'au împlinit pe deplin. Zvonurile tendențioase referitoare la cassarea dreptului nostru de alegere s'au dovedit într'adevăr „cu totul neîntemeiate”. Mai curând decum și-ar fi putut închipui cineva, înainte chiar de-a se fi cerut din partea Ordinariatului arhidiecezan recunoașterea dreptului avitic, *Maiestatea Sa și-a dat prealnalta învoire* ca scaunul văduvit al mitropoliei noastre să fie umplut și de astădată prin alegerea clerului. Decretul supremului patron, datat din 13 Februarie, s'a împărțășit Ordinariatelor interesate la alegere prin scrisoarea ministrului de culte și instrucțiune publică, cu datul de 27 Februarie. Alegerea noului mitropolit ne este prin urmare definitiv asigurată, având să se facă — în urma dispoziției ministeriale amintite — întru toate după norma observată în sinoadele electorale din 1868 și 1893.

Invoirea prealnalță a *Maiestății Sale* are și acum *cunoscuta clauzulă*, că alegerea se conde „fără nici o consecință pentru viitor” și pe lângă „susținerea apriată a dreptului de denumire a *Maiestății Sale*”. Dar dupăce „regularea” dreptului nostru de alegere prevăzută în conferența din Viena dela 1850, durere, nu s'a făcut nici până azi, e numai firesc ca această clauzulă, contrară dispozițiilor cari înainte de 1850 au normat din vechime alegerea noastră de arhieru, să se mențină și acum. În cadrele organismului nostru autonomie propriu, a cărui elaborare va trebui să formeze una din preocupările

noastre cele mai de căpetenie în viitoriul apropiat, se va delătură credem și acest defect de frumseșă al alegerii noastre de acum, fixându-se pentru toate vremile dreptul nostru inprescriptibil de-a candida prin alegere constituțională pe mitropolitul de oricând al Blajului.

Dar altceva ne preocupă de astădată. Ne gândim la *Insus actul alegerii*, care după toată probabilitatea se va face anul acesta, poate încă în jumătatea primă a anului. Alegerea capului provinciei noastre bisericești, depusă de acum în mâinile clerului, este o problemă foarte însemnată, putem zice vitală, a bisericii noastre. De aceea credem că am lipsi dela datorfa noastră, dacă nu am cercă din bună vreme, să fixăm câteva puncte de orientare în ce privește această alegere și să prindem câteva trăsături de profil ale icoanei ideale a mitropolitului nostru de mâne.

Insaș *alegerea* este și va trebui să fie un act, prin care biserica noastră are să dea o dovadă a maturității și conștientței sale. Chiar factorii competenți, cari și în aceste vremuri extraordinare au ținut să respecte dreptul nostru de alegere, doresc fără îndoială, ca voturile clerului să ridice în ternarul candidaților persoanele cele mai destoinice a lua cărma unei biserici care se află într'o situație din cele mai dificile. Ar fi prin urmare o adevărată crimă la adresa demnității noastre de a fi un cler conștiu de marile datorințe ce are, dacă în momentele cu adevărat istorice pentru noi ale alegerii, nu am ști să fim la înălțime. Pe cum ne invită biserica să lăpădăm dela noi toată grija cea lumească, atunci când intrăm în casa Domnului, tot așa va trebui să depunem în fața urnei din catedrala Blajului orice considerații de alt ordin, decât acele ale intereselor noastre vitale. Acestea și singur acestea pot să aibă atunci cuvântul, toate celelalte vor trebui să amuțească. Că apoi în lumina acestor considerații vor ieși din urnă persoane cari au ranguri și înalte distincții, ori de acele cari până acum nu s'au învrednicit de ele, impoartă tot atât de puțin ca și aceea, că scrutătorii vor ceti nume de bărbați încărunțiți în muncă, ori de muncitori tineri, în floarea vieții. Și unii și alții va trebui să se poată bucura de simpatțiile celor peste două sute de alegători singur în cazul, că aceasta o cer interesele bisericii și numai în măsura, în care ele o cer. Rezultatul unei alegeri normale de aceste considerații va scoate infalibil în fruntea celor trei candidați pe acela, care în im-

prejurările date oferă cele mai bune garanții pentru un mai frumos viitor al bisericii române unite. Dar nu numai primul ci și ceilalți doi candidați trebuie să ofere aceleși, ori cel puțin aproape aceleși garanții, pentruca oricare dintre ei s'ar învrednici să fie întăriți în scaunul de mitropolit, să fie o adevărată podoabă a acestui scaun. — O astfel de alegere va fi cea mai hotărâtoare dovadă a vitalității bisericii noastre și în aceeaș vreme și cel mai frumos și mai demn act de recunoștință față de sentimentele creștinești ale Majestății Sale, care a respectat dreptul nostru.

Dar să privim mai deaproape *interesele* din chestie ale *bisericii noastre*. Stabilirea lor se poate face fără multă greutate.

Ca punct de mănecare ni-se îmbie întreagă seria de chestiuni, cari privesc *consolidarea internă a vieții noastre bisericesti*. O intuiție superioară și clară a multelor probleme de această natură, cari deși foarte feliurite au cea mai strânsă legătură între sine, apoi inima de a ști căută pe seama lor — și la alții, nu singur în propria înțelepciune —, soluții norocoase, dar mai pe sus de toate simțul de-a ști alege dintre acestea pe cele mai bune, sunt trăsături sufletești pe cari le dorim în cea mai deplină măsură în persoana viitorului nostru mitropolit. Fără o îngrijire specială a acestei laturi a vieții noastre bisericesti, care nu stă din biurocratismul sec al rezolvirii de acte stereotipe în cadrele unei foarte bine îngrijite cancelarii arhidiecezane, ci din vieța ce — cu sau fără multe acte! — va putea să răsară în inimile singuraticilor și a mulțimii, biserica noastră nicicând nu va putea realiza scopul, care o îndreptățește să fie. „Da mihi animas, cetera tolle“ este și trebuie să fie punctul prim al programului unei biserici, care pretinde a umbla pe urmele Domnului. Grija de averea și așezămintele bisericii, numirea de dascăli și de preoți, constituirea de protopopi, umplerea stalurilor canonice, ori chiar și întreagă autonomia noastră bisericască, nu sunt un scop, ci numai mijloace, și nici nu cele mai apropiate, ale mântuirii sufletelor. Și chiar de aceea oricât de bine ar fi administrate, aceste mijloace, oricât de impecabil s'ar învârti roțile mecanismului fixat prin canoane, oricât de neobosită ar fi viitoarea Martă a casei lui Lazar, — un lucru trebuiește, și Maria partea cea mai bună și-a ales-o...

Voim deci, ca viitoriul mitropolit să dea toată atențiunea părților sufletești ale oficiului său de păstor al turmei sale

române unite. O creștere foarte îngrijită a clerului tinăr, su-pravegherea părintească a celui din cura animarum, predica și cateheza îmbrățișate după vrednicie pe linia întreagă, activitatea misionară prin continue vizitații canonice săvârșite în cadre modeste, organizarea puterilor în feliuritele reuniuni ce-rute de spiritul vremii, și — last noth least — îmbrățișarea cu căldură a presei, sunt lucruri, cari singure pot să ne întărească biserica. Pe urma lor, pe urma sufletului, se va întări în chip firesc și trupul bisericii noastre, care altfel, oricât de frumos ar fi la arătare, lipsit va fi de adevărata viață.

Atâta însă nu ajunge. Ca orice organism societal, bise-rica noastră are neapărată lipsă și de o continuă consolidare a *vieții sale externe*, compusă din referințele ei cu lumea ce o împrejmuște. Iar în punctul acesta, neasămănat mai mult decât în privința consolidării interne, aproape totul atârnă dela ca-litățile conducătorului. El este acela, care o reprezintă în afară, destoinicia lui cade în cumpănă când e vorba de tranșarea feliu-ritelor incidente, din cari biserica nicicând nu-l permis să iasă rănită, și cu un cuvânt dela el atârnă, ea politica externă — să-i zicem așa — a bisericii, să nu primejduiască ori chiar să nimicească toate roadele unei conștiințe activități din lăuntru. În punctul acesta viitorul mitropolit, capul întregii noastre provincii bisericești, va trebui să știe încopciă cele mai bune relații de prietinie cu toți factorii cari pot să aibă vre-o in-fluință asupra bisericii, dar în aceeaș vreme să fie harnic și de-a apăra cu demnitate, și chiar cu intransigență când lipsa o cere, *temeiurile românești și unite* (catolice) ale Sionului nostru iubit.

Așa vedem noi interesele adevărate și reale ale bisericii noastre. Din aprofundarea acestora trebuie să răsară acele considerații, cari singure vor putea să normeze cuminte actul viitoarei noastre alegeri. Greutatea extraordinară a vremilor prin cari trecem ne va putea doară uni în acelaș gând mân-tuitor, și atunci avem convingerea, că putem privi cu multă nădejde în fața tainelor ce ni-le ascunde viitorul.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Mai multă viață!

Urmăriind cu atențiune mișcările de regenerare din anii din urmă în biserica noastră, vom putea simți mângâierea, că

s'au făcut, *pe unele terene* barem, *inceputurile* unei vieți religioase mai conștii. În schimb însă pe alte terene nici n'am început. Amintesc numai viața religioasă a inteligenții noastre laice, apoi chestia socială, care în timpul mai nou, în urma prefacerilor pricinuite de războiu, și mai ales în urma agitației socialiste, a ajuns de-o însemnătate covârșitoare. Socialismul bate la poarta vremilor nouă, cerând stăpânire peste lumea întregă, și în aceea lume suntem și noi. Reuniunile noastre religioase cu puține excepțiuni abia numai oât vegetează. Aș simți cea mai mare satisfacție dacă cineva ar dovedi contrarul.

Nu așa în biserica apusună. Acolo sfânta *Măică* biserica, își îmbrățișează pe *toți fiii săi* și-i adună în jurul său, precum adună găina puii săi sub aripi. Incepând dela pruncii sugători până la bătrânețele plecate spre mormânt, biserica se îngrijește de toți, li caută, li adună, li organizează după vârstă, sex și poziție socială, după lipsele speciale ale fiecăruia. Biserica aceea constă din oameni, ca și a noastră. *De ce* dar la ei este mai multă *vieată*, iar la noi mai puțină? De ce la noi merg toate cu așa încetineală, și dovedesc atât de puțin rezultat?

Elementele vieții sunt: râvna, statornicia și spiritul de jertfă. Cea dintâiu încalzește și aprinde inima spre hotăriri mari, a doua o face să persevereze în năzuința sa. Dar cu deosebire *spiritul de jertfă* este acela, fără de care ori și ce mișcare omenească se vestește de grabă și se uscă, întocmai ca și planta fără rădăcini. Iată, ce zice filozoful Paulsen: „In ce zace propriamintre puterea de viață în biserica catolică? Taina zace în aceea, că în stnul ei, bărbați ori femei, ori și când își pot face rost de acea tărie morală, care-i face în stare să-și jertfească chiar și viața... Creștinismul e susținut prin atari oameni, cari pentru el gata sunt să sufere și să moară“.

De atari elemente avem lipsă și noi, dacă vrem, ca viața noastră religioasă să prospereze. Dar de unde se pot câștiga aceste condiții de viață? Voiu răspunde cu alte întrebări. De unde își câștigă trupul căldura sa? De unde și-o hrănește și o susține? De unde continuitatea și puterea vieții în trup? Au nu dela *inimă*? Sf. Pavel numește biserica: trupul tainic al lui Hristos. Precum în trupul omeneșe inima este acel organ, care prin pulsațiile lui necurmăte, fără întrerupere revarsă în singuraticile membre sânge nou și viață nouă; așa și în trupul tainic al lui Hristos, care e biserica, este o inimă: *sf. Euharistie*, și pulsațiile ei sunt necurmătele jertfe liturgice.

Dela altar pornește și se hrănește toată viața religioasă a bisericii lui Hristos. Lângă altar se plămădesc hotărârile mari, acolo se întăresc, de-acolo se hrănesc. Acolo se aprinde inima de râvnă sfântă, acolo se învață la statornicie, și mai ales, acolo se dobândește spiritul de jertfă. În umbra sf. Euharistii au crescut și-au înflorit toate virtuțile eroice până la mucenicie.

Că așa este, o dovedește istoria. Veacurile prime ale creștinismului, cu a lor căldură și dragoste sfântă, cu virtuțile lor eroice și jertfe de mucenicie, au fost veacuri liturgice, euharistice. Centrul vieții lor religioase era sfânta jertfă liturgică, la care alergau în catacombe chiar și cu primejdia vieții lor. Soarele lor încălzitor și luminător era Isus în sf. Euharistie, cu care toți creștinii se împreunau zi de zi, și cu care erau într-o necurmată comunitate, într-o necurmată împărtășire spirituală. După el se doreau martirii în temniți, după el oftau fecioarele, pe el îl iubeau bătrânii cu iubire tânără, de el se alipeau pruncii cu inima lor atât de curată și de simplă, și-și plecau bucuros cășorul lor sub lovitura morții de dragul euharisticului Isus. — La altariul Domaului au priveghiat preoții adevărați și sfinții părinți. De-acolo și-au hrănit și și-au sfințit mari învățători ai bisericii știința lor binecuvântată. Din umbra tainică a sf. Euharistii au răsărit și marii sfinți ai bisericii orientale. În deosebi sf. Ioan Gurădeaur în cuvântările sale de multeori izbucnește în cuvinte de laudă și de dragoste față de sf. Euharistie! Acești sfinți părinți ai bisericii noastre ne-au lăsat o moștenire scumpă: dragostea și cultul fervent de Prisionierul nostru cel din chivot. De-ar veni acum între noi și ne-ar cere seama, oare ce-am ști răspunde?

Cât e pentru veacurile de mai târziu, să ne fie destul ceea ce zice Leon al XIII-lea într-o enciclică („Mirae caritatis“) așa: „E lucru dovedit de istorie, că viața religioasă atunci a fost mai înfloritoare, când se împărtășiau mai mulți cu sf. Cuminecătura; și, de altă parte, când pânea cerească trecea în nesocotină și uitare: creștinismul se vestezea treptat“. Mișcarea vie religioasă a vremilor noastre se datorește cultului potențat al sf. Euharistii, împreunării cât mai dese și mai strânse a omului cu Dumnezeuul său intrupat sub specia pâinii și a vinului. Ce ar și fi biserica fără Euharistie? Un trup fără inimă, o lume fără soare! „Eu sum pâinea vieții!“ a zis Isus. El a dat bisericii sale, ca prin el membrii ei „viață să aibă și mai multă să aibă“ (Ioan 10, 10).

Iară noi avem foarte puțină viață. Viața noastră religioasă de multeori se poate asemăna unui „pământ fără de apă” — din care puține virtuți eroice, puține suflete tari au răsărit. Unde este fala și mângâierea altor neamuri, unde sunt *sfinții* poporului românesc? O, aceștia cresc la umbra sf. Euharistiei, iar aceasta la noi, s'a cam dat uitării. Isus trăiește de veacuri *întra noi*, dar de puține ori *întru noi*. Isus e cu noi, — dar noi nu-l știm! Căci de l-am ști, da, de-am crede cu o convingere de fier, că Dumnezeu în trup ămensch e în mijlocul sermanului popor românesc, oare nu s'ar face, cu deosebire în aceste vremuri grele, un necurmat peregrinaj la sfânt sălașul lui, — precum se face aceasta la alte neamuri, cari au credință vie? Oare nu ar petrece preoții mai mulțor la Preotul lor cel mare? Oare nu l-ar ruga stăruiților și cu insistență, oare nu l-ar imploră, nu l-ar chema în ajutor în cauzele mari și primejdioase ale bisericii și a neamului? Oare nu și-ar plânge acolo tot creștinul cu încredere lipsele, durerile și năcazurile sale, căutând leac de alinare? Oare nu s'ar grăbi cât mai mulți să primească pe Domnul, Cărmuitorul, pe Domnul liniștitor de valuri în inima lor sbuciumată? — ori doară noi avem pe altcineva într'ajutor? În cine să ne punem încrederea? În alții? Jur, împrejurul nostru n'avem nici un prietin. În noi? Suntem prea smeriți de soarte, decât ca, din noi înșine, să pornim la o viață nouă. Și în sfârșit, ne spune Isus limpede: „Fără de mine nu puteți face nimica!” (Ioan 15, 5).

Dacă dorim deci înflorirea bisericii noastre; dacă dorim o viață religioasă conștie; dacă dorim să săvârșim acțiuni mari regeneratoare; dacă vrem reuniuni religioase puternice, preoți însuflețiți, laici convinși de adevărul religiei noastre și luptători buni pentru biserică și neam; dacă dorim, ca misiunile, exercițiile, cateheza, mișcările caritative și de asociație să-și aducă roadele dorite; dacă vrem o presă creștină puternică, conștie și la înălțime: trebuie să ne apropiem noi preoții, și cu noi întreg poporul românesc de euharisticul Isus. Nu e deașul, ca să vestim persoana istorică a lui Isus, căci el n'a zis, că: „Iată eu cu voi am fost!” — ci „Iată eu *cu voi sum* în toate zilele, până la sfârșitul veacului!” Nu e deașul, să trezim în sufletul credincioșilor icoana vagă a lui Isus, căpătenia noastră cea nevăzută, ci trebuie să vorbim în concret, precum concret este și el între noi; cunoaștem timpul când, știm apriat locul, unde este El: de ce dar să nu luminăm po-

porul și să-i strigăm, arătând Chivotul: „Iată, acolo este Dumnezeu nostru, Isus Hristos însuș, în trup omenesc! El șede acolo ca și pe un tron al său, și așteaptă închinarea și rugămintea noastră. Apropie-te sărman popor românesc, apropie-te de El, că nu ai alt ajutor, decât numai pe Dumnezeu, și acela este aici!“

Deci preoții, cari au cheia chivotului, să nu-l țină încheiat dinaintea poporului. Să vestească, să predice des pe euharisticul Isus, nu șablonatic și din carte, ci din inimă, din convingere. Să nu se tragă înapoi dela jertfa ce i-o impune mărturisirea și cuminecarea mai deasă a credincioșilor. E dator cu aceste jertfe lui Isus, căci doară preotul *Lui* este, și deregătoria *Lui* o poartă, a Acelaia, care s'a dat pe sine în sfânta Euharistie în mâinile lui, și are să-i ceară odată sama de purtarea lui față de El.

Legătura noastră cea mai strânsă și mai intimă cu sfânta Euharistie e o condiție de viață pentru noi. Dacă o vom înfăptui: vom avea „*mai multă viață*“, dar dacă ne vom ținea tot departe: și pe care o avem, o vom pierde.

P. AUGUSTIN A. POP.

Notițe pe marginea rânduiei scurte a sfântului maslu.

Intreagă biserica noastră a luat cu bucurie act de aprobarea rânduiei scurte a sfintei ungeri din partea Scaunului Apostolic: mireni și preoți deopotrivă. Ne îngrijim de bolnavii noștri mai bine, semn, că li iubim mai mult, li avem mai la inimă. Ei au mai multă lipsă de mângâiere, ei de o mai deosebită grijă, de un interes mai viu. Ei, cari stau pe marginea prăpastiei, care desparte lumea de la noi de lumea celor ce nu mai sunt. Ei, cari mai pe urmă în viață primesc manifestările de dragoste ale miresei lui Hristos; în privirea cărora oboșită se frânge poate pentru ultima dată raza de soare; în ochiul lor pierdut în nemărginire se cetește poate mai pe urmă groaza de trecut și frica de ziua de mâine. Frații noștri cari sufer își cer interesarea noastră, își cer partea ce le compete din inima noastră. O cer atunci mai vârtos, când ei nu mai pot să se ajute, când sunt în joc, în ultimul joc fatal, interesele lui Isus în sufletele lor.

Ungerea de pe urmă, acest unt de lemn alinător de suferințe, iertător de păcate, curățitor de răni sufletești, ispășitor de grele pedepse, această dumnezească invenție a iubirii lui Hristos pentru copiii săi, cari dau ultimele lovituri de lopată, ca să-și ducă la ferm luntrița udă de spumie, maslul sfânt eră la noi o prea rară armă împotriva durerii, rară, pentru că prea anevolos de manuat.

Câți vor fi murit fără să-l simtă ajutorul, câți fără să le ajute puterea ei, câți, cari încă nu trebuiau să ne părăsească, dacă ar fi primit sfânta ungere de pe urmă?!

Să vorbim într-o formă mai scolastică.

Efectele acestei sfinte taine sunt de dreptul extraordinare.

a) Ea dă o vigoare proprie sufletului în lupta dintre viață și moarte, nu numai înmulțind grația sfintitoare, ci conferind un drept special la grații actuale menite anume pentru învingerea greutăților morții. b) Șterge păcatele ușoare și pedepsele trecătoare. c) Iartă păcatele de moarte, cari nu s'au șters prin mărturisire ori prin părerea de rău perfectă: „și de va fi făcut păcate se vor ierta lui“. d) Redă sănătatea, când ar fi bine să se redeie: „și-l va ridica pe dânsul Domnul“ (Iac. 5, 14).

Efectele aceste minunate foarte mulți credincioși de ai noștri nu le-au experiat, pentru că eră în multe cazuri greu lucru administrarea maslului în forma aceea solemnă prescrisă în euhologiu. De aceea este atât de binevenită forma aceasta prescurtată „ca nici un bolnav să nu fie lipsit de binefacerile acestei sfinte taine“ (Cercular arhid. 2 Febr. 1918 Nr. 145).

Avem așadar două forme de servit sf. maslu. Când ne vom folosi de una și când de cealaltă? Cercularul nostru amintește patru puncte de mănecare pentru practică, pastorala dela Orade două (pag. 7). De sigur însă observările aceste sunt numai puncte de mănecare, cari sunt obligatoare, când obvin, cari însă aruncă lumină și asupra cazurilor analoge, cari ne fiind schițate, credem a face un bun serviciu atingându-le noi, fără însă a le exauria.

„Drept aceea — scrie Cercularul nostru — facultăm și îndatorim (obligamentul este sub păcat de moarte! Nota noastră, de acord cu întreagă teologia) pe toți frații preoți aplicați în păstoria suflerelor, ca cerând lipsa (sic!) să servească „Rânduiala sfintei Ungeri, carea se cântă de un preot“:

1. De câte ori este primejdie, că bolnavul și-ar pierde simțirile, ori ar chiar muri, până ce s'ar săvârși maslul cu toate solemnitățile prescrise în euhologiul nostru“.

La aceasta notăm: a) primejdia este de ajuns să fie probabilă; b) Să nu fie așa de mare încât eventual să nu se poată săvârși nici forma scurtă; în cazul acesta se recitează *inomis* rugăciunea peste untul de lemn (de nu s'ar avea oleu sfințit mai înainte) și se unge bolnavul, zicând preotul partea esențială din formă (de cumva nu e timp să zică întreagă forma euhologiului): »*Părinte sfinte, medicul sufletelor și al trupurilor vindecă tu darul Hristosului tău și pe robul tău acesta de neputința trupescă și sufletească ce-l cuprinde și-l fă să vieze*»; c) Folosim rânduiala scurtă și când bolnavul numai cu greu poate suferi rânduiala cea lungă, deși nu este teamă de pierderea simțirilor ori moarte iminentă. Sunt o mulțime de morhuri grele, (p. ex. de inimă ori de rinichi) ori morhuri cu febră înaltă (pneumonie, meningită cerebrală) ori cu dureri violente, încât bolnavul strigă, se văietă amar, se sbate (rac, înveninări ș. a.), când rugăciunile lungi și obositoare, atât de mult îl debilitază pe bolnav, încât ușor se poate agrava morbul. Cine va cuteză atunci să aplice rânduiala lungă? Pildă grăitoare: fie iertatul mitropolit, care a cerut rânduiala scurtă, tocmai din motivul, că numai cu greu putea suporta pe cealaltă. Asemenea regretatul profesor Octavian Bonfiniu-Banfi. d) Tot așa purcedem, când bolnavul, ori căsenii bolnavului nu se învoiesc la administrarea rânduiei lungi. Aici sunt de notat cuvintele de aur ale lui Berardi (Th. moralis, V. pag. 374 p. 698), care atrage atențiunea, că în caz când nu este necesar maslul, penitentul fiind mărturisit și cuminecat, se poate omite, la caz când s'ar naște turburări și neplăceri. Prin urmare, zicem noi, *a fortiori*, într'un astfel de caz, se poate omite forma pe lung, când se poate fără neplăceri uză rânduiala prescurtată. Iată cuvintele lui: Trebuie să ne îngrijim, ca nu numai bolnavul să fie mulțumit, ci și familia lui, deoarece altmintre de comun s'ar naște turburări și nu s'ar ajunge la nimic bun. — e) Lipsa de timp (nu numai cea prevăzută sub b) încă ne îndreptățește la folosirea noiei rânduiei. Cazul acesta mi-a obvenit tocmai mie. Chemat de urgență seara la o bolnavă foarte greu, fiind pe drum spre casa ei, mi s'a adus la cunoștință un caz de apoplexie obvenit în cealaltă extremitate a parohiei. Celei dintâiu nu-i mai puteam amâna maslul, putea să moară în două-trei oare, la cea de a doua trebuia să merg îndată. În

câteva minute am uns-o pe prima și apoi dincolo pe a doua. Aceasta a murit peste noapte, cealaltă după o agonie grozavă de vre-o două zile, lipsită aproape tot timpul de simțiri, și-a dat și ea sufletul.

În p. 2 Cercularul nostru spune: „Când morbosul s'ar află în vre-un spital ori în alt loc, în care administrarea pe lung a maslului, ar fi anevoioasă ori moralmente imposibilă“.

Foarte cuminte! a) În spitale cine te suferă câte un ceas și jumătate, apoi plane, cine suferă mai mulți preoți în jurul unui pat? b) »Ori în alt loc«, de pildă pe front, ori în tranșee, ori pe naie, ori la gară, ori în prinsoare, ori într'o casă de oaspeți, unde s'ar bolnăvi greu un străin, ș. a. c) »Anevoioasă ori moralmente imposibilă«, adică ori când numai *cu greu* poți folosi forma lungă, ori când (mai vârtos) chiar nu o poți (moralmente) folosi. Aceste două cuvinte nu sunt sinonime. Prin urmare nu numai imposibilitatea morală, ci și anevoianța îndreptătesc forma scurtă. Doamne multe sunt anevoie a le face (și de aceea de multeori nu se fac), deși nu sunt imposibile nici barem moralmente.

În p. 3 avem: „Când morbosul suferă de boală contagioasă ori grasează în comună vre-o boală epidemică“.

Prin urmare a) în cazurile de tifoidă, disinterie, tuberculoză pulmonară primejdioasă, vărsat, scarlatină, (ca să nu ducă preoții bacilul la ora de cateheză, ori la copiii proprii) coleră asiatică, ciumă, ș. a. b) Este de notat, că în caz de pestilență ori coleră ori alte epidemii, numai aceluia este obligat parohul să le amnistreze ungera de pe urmă, cari nu au putut fi în mărturisire deslegați în mod sigur valid și cari nu se pot ajuta pe sine înșiși (Noidin. De sacramentis⁶, n. 456, Génicot. Th. moralis instit. II⁷ 421.119.300). În cazuri de aceste extreme însă se procedează și fără rânduiala aceasta prescurtată, folosind numai forma esențială. c) Putem aici adăuga cazurile de bolnavi, cari produc un miros deosebit de greu, și d) pe nebuni. Aceștia dacă au avut intervale lucide, cum se zice, trebuie unși fără nici o condiție. Este însă greu în cele mai multe cazuri să li-se 'aplice rânduiala cea lungă, nu cumva să profaneze sacramentul, dacă sunt furioși, și chiar și administrându-li-se forma scurtă, trebuie sau legați, sau bine ținuți. Dacă însă numai probabil au avut momente clare, la tot cazul trebuie să li-se dea maslul, care eventual pentru ei este singurul remediu, dar să li-se dea sub condiție, adică, intenționând cu gândul »dacă ești apt spre a-i

primi«. e) Celor greu răniți printr'o nefericire cum obvine cu ocazia ciocnirilor de trenuri, exploziilor de gaze, cutremurelor de pământ, ruinărilor de case, de stânci, în general are să li-se aplice rânduiala scurtă, dacă este timp comod și pentru ea, dacă nu, la tot cazul simpla formă esențială și ungerea cu oleu sfințit.

În p. 4. „De câteori nu se pot adună mai mulți preoți la săvârșirea maslului, preotul, care fungează singur, să servească sf. ungere după formula scurtă“.

Regula aceasta trebuie fixată foarte bine, cuprinde în sine aproape cel mai important punct din cele patru înșirate de Circularul nostru. Ea stabilește o eselență și înțeleaptă dispoziție, menită să aducă cel puțin în chestia aceasta mult dorita uniformitate rituală. Este de natură preceptivă, în consecvență sigur obligatoare. Putea fi stilizată mai ușor, ca să nu dea anză la interpretări sofiste, la răstălmăciri scrupuloase și neghioabe. Sensul ei adevărat este, că ori de câteori un singur preot administrează sf. ungere el are să se folosească de forma prescurtată. Așadară în orice caz, ori când, chiar și când comod și ușor din toate punctele de vedere, ar putea folosi forma cea lungă, să nu o facă aceasta; pentrucă a) să nu fie unii preoți, cari servind singuri folosesc arbitrar o rânduială, alții alta; și atunci adio uniformitate, b) să nu se dea anză la perplexități, în cari ușor ajung mai ales preoții mai zeloși ori cei tineri, că oare are ori nu are motiv suficient să folosească rânduiala scurtă; c) să nu se dea anză credincioșilor, ca să creadă, că preotul lor unora le face slujba într'o formă, altora într'alta, dacă unul și acelaș preot ar putea după chibzueala proprie să varieze rânduielile; d) să se toleze abuzul, pe care unii preoți l-ar putea ușor introduce relativ la ștola pentru maslu lung și scurt, iar de aici aproape inevitabilă superstiția poporului și e) în sfârșit, pentrucă lasuș titlul acestei rânduieli aprobate de sf. Scaun spune expres, că e »Rânduiala sfintei ungeri, carea se cântă de *un* preot«, prin urmare, când un preot »fungează singur, să servească sf. ungere după forma scurtă«.

Cât privește ritul administrării scurte a sfintei ungeri, textul aprobat nu-l precizează în deajuns și eră bine să o facă. În privința aceasta rubricatura noului rit poartă prea imprimat în frunte timbrul euhologiului nostru, lăsând un prea vast teren de dezvoltare practicei unui ori altui preot. Unele mici observări nu strică nici aici.

1. Înșuș titlul noului rit admite o ușoară corectură. În loc să se zică: „Rânduiala sfintei ungeri, carea se cântă de un preot“, mai exact eră: „care se folosește, când servește un singur preot“. Sacramentele și sacramentalele nu se cântă pe nici unul din cele opt versuri cel mult se modulează unele părți din ele, ca de pildă aici ecteniile, apostolul și evanghelia, dar aceste deși se cetesc cu un fel de nuanță melodică, totuș numai se cetesc. Iar responsoriile, chiar dacă s'ar cântă (ce nu credem să fi voit să ni-se impună) nu au darul, fiind părți neesențiale, ca pentru ele să se numească întreg serviciul cântat.

2. Rânduiala scurtă a sfintei ungeri se poate oficia fără ajutorul cantorului ori crâșnicului. Textul ei presupune să fie de față și alte persoane afară de preot: „Iară noi începem: Sfinte Dumnezeule scl.“ În practică este foarte des anevoioasă prezența cantorului ori a altor persoane de ale bisericii. Prin urmare oricine din casa bolnavului poate recită rugăciunile de începătură și răspunzoriile. Când și aceasta ar fi greu, le rostește preotul.

3. Apostolul și Evanghelia se cetesc cum este datina să se cetească, deși textul rânduelii nu pune decât un „Să luăm aminte“ înaintea apostolului, fiind în privința aceasta rubricatura absolut mancă. Corect ar fi fost să se tipărească tot ce se spune, deci în chipul următor: Să luăm aminte. — Prohiemenul — Înțelepciune. — La cetirea din epistola catolică a sf. Apostol Iacob — Să luăm aminte. La sfârșitul apostolului: Pace ție — Și spiritului tău. (dacă nu cefeste preotul apostolul) — Aliluia. Înțelepciune drepti să ascultăm sf. evanghelie — Pace tuturor — Și spiritului tău (dacă este cine să răspundă) — La cetirea sf. evanghelii dela Lucă — Să luăm aminte — Mărire ție Doamne, mărire ție. — La sfârșitul evangheliei din nou: Mărire ție Doamne mărire ție.

4. Când preotul binecuvântă untul de lemn, face semnul crucii peste el fără să-l atingă (pag. IV.) la cuvintele „sfințește untul de lemn acesta“. În rugăciunea a doua (una se putea omite) a untului de lemn se repețesc aceleași cuvinte, dar binecuvântare nu se mai dă (pag. VII.).

5. „Și după rugăciunea aceasta preotul ia din untul de lemn și unge pe cel ce-i (sic!) face ungerea, zicând rugăciunea aceasta...“ Astfel e textul, fără să precizeze câte ungeri se fac, ce părți ale trupului se ung, cum se face ungerea și de unde se începe; toate lucruri, cari trebuiau expres amintite, deoarece

aproape ating esența ritului și știm câte discuții și câte păreri s'au ivit în jurul acestui lucru și în Apus și în Răsărit. — După ce rubrica aici nu precizează, urmează, că ungerile se efectuează cași până acum, numai nu de șapte ori cum expres ne atrage atenția cercularul nostru.

Se vor face așadară în modul următor (cf. Dr. Marcu. Liturgica p. 512):

Se întinge în oleul sfințit un bețișor înfășurat la capet cu bumbac, fuior, vată ori altceva și se unge cu el în *formă de cruce pe frunte*, pe ambii umeri ai *obrazelor* (între organele văzului și auzului) începând dela dreptul, pe *barbă* (în mijloc puțin mai sus), pe *piept*, pe dosul *mânilor* (începând cu dreapta) și pe *picioare* (începând cu dreptul și deasupra, la mijloc între închietură și degete, nu în talpă). Deodată cu ungerile se rostește forma: „Părinte sfinte...”

Uzul bețișorului numai în biserica noastră se mai admite, fiind la celelalte rituri permis numai în caz de morb contagios. Latini și ceilalți orientali catolici, ung cu degetul cel mare al mâinii drepte. Bețișorul apoi se arde.

La caz când un picior sau o mână ar fi amputată, se unge partea imediat din apropiere. Tot așa se face, când pentru răni mari ori bandajuri nedelăturabile nu s'ar putea unge barba, ori obrazul ori pieptul. În vre-un caz extraordinar, ca d. p. la vre-un muribund îngropat sub ruine, dacă numai o parte oarecare a trupului se poate unge, să se ungă aceea. Se omite ungerea unei mâni sau a unui picior, când numai cu greutate ar putea fi întors bolnavul, care eventual ar zace pe ele.

Cercularul notează: „Și la săvârșirea acestei rânduieli se pregătește masa pe care se pune oleul de olivă, crucea, evanghelia și lumini...” Rubrica aceasta (excepționând oleul) relativ la cruce, evanghelia (care pare că numai din greșală se amintește și la rânduiala scurtă, fiind aici casată relativ la ea rubrica din partea a 4-a a maslului servit pe lung) și lumini, nu obligă sub păcat (cf. Noldin l. c. p. 455).

Preotul îmbracă patrafir; omiterea lui este păcat greu, afară de cazul necesității, când altfel bolnavul ar muri fără maslu.

Cu orice fel de oleu afară de cel de olivă ungerea este invalidă și sacrilegă. Preotul să aibă totdeauna astfel de oleu sigur (!) la casa sa. De nu poate să-și procure din farmacie cu recept dela medicul (nu din prăvălii, unde este, mai ales

acum, sigur falsificat) să ceară dela Ordinariat. Să folosească foarte puțin. Cu un decilitru poate unge cincisute de bolnavi.

Ungerea de pe urmă trebuie administrată și copiilor ajunși la pricepere.

Notez, ca în treacăt, că după părerea mai multora, părere nu numai solid probabilă, ci certă, sf. maslu se poate da condiționat și acatolicilor, cari, ar fi în bună credință și mai ales celor cari profesează acest sacrament, evitând însă scandalul ori indiferentismul religios. Cf. Lehmkuhl Th. moralis II¹¹ p. 716 și Kern, De sacr. extremæ unct. p. 317. la Lehmkuhl.

Sfârșesc cu un citat potrivit din cel mai acreditat scriitor de morală, Lehmkuhl l. c. p. 727: 1. „Parohul păcătuște greu, dacă nu face maslul unui bolnav (se înțelege greu) care îl cere, deși bolnavul nu ar avea atâta lipsă de el: pentrucă e în drept să-l primească; de nu cumva din aceasta ar urmă pentru preot o primejdie mai mare: Sf. Off. 23 Martie 1656. — 2. Asemenea păcătuște greu, dacă cu o diligență prudentă nu procură, ca bolnavii, cari nu se îngrijesc de sine, să fie făcuți atenți la vreme și ajutați cu taina aceasta“. Rânduiala scurtă a sfintei ungeri va aduce rărirea cazurilor de moarte fără această sfântă taină.

Dr. IOAN COLTOR.

Alte probleme ale bisericii noastre.

I. Misiune externă.

Misiune externă e, ce se face pentru câștigarea aderenților din afară, întru lățirea unei religii. Gânditu-ne-am noi vre-odată serios la așa ceva? La aceea, ca să nu pierim de tot, să mai stăm în picioare, da; dar la propagandă — nu prea! Alții s'au gândit poate, în legătură cu noi, pe noi însă, în general vorbind, nu ne poate ajunge învinuirea prozelitismului.

Și dacă aici vorbim despre acest lucru, nu e, pentrucă doară am dori să facem un program de propagandă combatantă; vom constata numai unele lucruri cu privire la trecut, din cari vor rezulta concluzii și pentru viitor.

Fapt e, că atunci, când s'a făcut umirea, strămoșii noștri erau cu mult mai simplii, decât să fi predominat îndemmurile religioase-spirituale. Intrucât erau în stare, apreciau ei și partea spirituală a lucrului, se vede din pasajul de introducere al de-

clărației de unire: „juducând schimbarea acestei lumi înclătoare și neperirea sufletelor, de cari în măsură mai mare decât de toate trebuie să avem grijă...“; dar lumea de atunci aprecia mult motivele temporale, resp. urmările civile ale unirii. Poporul? poporul a făcut, ce au făcut conducătorii lui, chiar cum s'a făcut illo tempore, când biserica orientală s'a rupt de Roma. Au urmat cele ce au urmat: nelădestulirea cu cele dobândite, reacțiunea împotriva unirii, la care poporul iarăș a fost numai unealtă; și la descurearea lucrurilor uniții și-au văzut de trebile lor, neuniții iarăș de ale lor. Pentru propagandă nici când nu a fost sistematic aranjată biserica noastră. Chiar și episcopia Orăzii, care s'a făcut pentru părțile mai puțin unite: Ungaria proprie și Bănatul, mai apoi dieceza Lugojului, care anume cu scop misionar a avut înțeles să se facă, nu s'au aranjat cu mijloace de propagandă: misionari, foi, cărți, — ci s'au făcut, ca intrucât dela sine ar urmă mișcări de unire, să fie cine să-i primească. Așa s'a și întâmplat.

Toate unirile, ce s'au făcut la Români, au venit pe urma unor necesități intrinsece ale respectivelui popor; propaganda a făcut-o biserica neunită prin rele ce au bătuit în ea; s'au făcut unirile nu grație activității noastre, ci în ciuda neactivității noastre...

E curios a auzi așa ceva, dar câteva exemple vor lămurii aceste constatări. Aici e Torontalul, cel mai misionar teritor și astăzi: abia avem 6 parohii în județul întreg. Poate voiți avea prilej să mă ocup mai amănunțit de istoria bisericească a acestui ținut; acum observ numai, că pe cât fugitiv am avut modru să cunosc lucrurile, acelea deloc nu laudă zelul nostru de propagandă. Nu este aproape nici o comună românească în Torontal, în care să nu se fi născut mișcări de unire; fost-au comune în cari oamenii în stare mai bună au trecut la unire, și totuși — n'au fost îndejuns îmbrățoșați ori ce e cauza? nu o știu — s'a ales nimic de intențiunile bune ale lor, cum se stănge cu încestul focul, oricât de puternic să erupă. Avem o parohie — asta nu în Torontal — care multă vreme nu-și afla dieceza, care să o primească: Oradea o trimitea la Lugoj, acesta acolo, unde firește avea să aparțină! Avem altă parohie, în care oamenii au făcut dela sine trecerea la unire, au mers la cel mai apropiat preot unit, ducându-i atestatele; acela mai mult de un an nu numai că nu s'a arătat odată între ei (e drept, că era oamă departe), dar nici act nu a luat de toată mișcarea, până

s'a întâmplat de episcopul a mers în acele părți și prezentându-se și acești credincioși la el, uimit a trebuit să știe „nu vă știu pe voi... Să amintesc și cazul, când vre-o 80 familii dintr'o comună au înaintat declarație la episcopie, că vor să treacă la unire, episcopia la rândul său a trimis actul, cu instrucții, protopopului, iar acesta nici măcar nu a ieșit la fața logului, ci a retrimis cauza cu aceea, că precum „a auzit“ dela cineva, respectivii nu au gând serios de unire...

Trebuiesc dovezi mai eclatante, că noi nu am căutat pro-selitism?!

Dar să mergem mai departe.

Câtă loialitate am dovedit noi față de biserică din regat, când nici măcar în orașele, unde avem mulțime de uniți, nu ne-am îngrijit niciodată, să-i organizăm bisericile, să mai meargă câte un arhiereu între ei, cum vin păstorii adventiști din Anglia ori Germania la 2-3 aderenți ai lor de pe aici, — ci afară de un preot în capitala țării, care iarăși mai mult cu scopuri demonstrative l-am ținut — am dat pace la toate. Planul frumos al lui Obadenar cu privire la Românii din Macedonia avut-a rezonat în biserică noastră? De Basarabia și valea Timocului nici să nu vorbim; aici sunt credincioșii noștri din America: când ne-am trezit la datorințele noastre față de ei? În ceasul al 12-lea și cum?...

Dar cum suntem aranjați în orașele noastre: să luăm mapa și să vedem pe rând, afară de 2 ori 3, în celelalte suntem noi reprezentați în mod vrednic? De Budapesta, Viena iarăși să nu vorbim.

Deci: propagandă directă n'am făcut, indirectă, prin aceea, că ne facem o biserică de model, de unde firește urmează celelalte, iarăși n'am făcut: câte ne rămân pentru viitor!

Și acum să venim la concepția corectă: cea mai bună reclamă o face însăși valoarea, care o arată lucrul. Să fim o biserică, care se înalță peste celelalte; să prisosească dreptatea noastră mai mult, ca a cărturarilor și fariseilor: aceasta valoare intrinsecă va face mai mult, decât orice propagandă! Viitorul e pentru noi: oricum se vor desvoltă lucrurile, popor fără religie nu va putea fi; și pentru poporul nostru singura religie, care să-i asigure viitorul, e religia, care-i asigură legătura cu apusul cult și luminat, căreia arc să-i mulțumească toată cultura sa. Poporul nostru va ști să-și aleagă calea numai să i-o ținem deschisă.

Asta e singură datorința noastră!

Nu putem să încheiem aceste constatări, fără să dăm cuvânt marelui nostru literat și gânditor, apreciat de întreg neamul: Dr. Augustin Bunea. În cartea sa „Autonomie etc.“ pp. 477 urm. el zice următoarele:

„La toată întâmplarea... biserica ortodoxă nu este capabilă de a conserva poporului român creștinismul... Este un fapt dureros, însă netăgăduit, că în clerul ortodox român de pretutindeni, tot mai mult dispare credința vechei biserici orientale. De când clerul acesta este crescut sau acasă sub influința ideilor voltairiane importate de pe malurile Senei, sau prin Germania în școlile protestanților și raționaliștilor, s'a putut observa, că el nu mai pune nici un pond pe principiile dătătoare de viață ale creștinismului, ci numai pe formele externe, bune ca mijloc de exploatare a unui popor, care încă nu a înaintat așa de mult în cultură, încât să fie capabil a cunoaște amăgirea, în care este ținut... Științele sacre nu s'au cultivat atunci, când biserica ortodoxă dispunea în România de averi colosale, pe cari le mâncau niște călugări ignoranți din Orient, și nu se cultivă astăzi, când statul României susține și facultate teologică la universitatea din București, iar dacă ici colea se face oare o mică încercare pe terenul acesta, te trezești, că biserica ortodoxă română învață doctrine protestante ori raționaliste și nici decum doctrine, cari să fie în consonanță cu dogmele bisericii orientale. Cuvântul lui Dumnezeu, care înainte de schismă a avut oratorii cei mai renumiți, astăzi în biserica ortodoxă românească nu se predică mai de loc. Când Dr. Nersis Marian a zis, că ceea ce se păstrează încă, din vechea Pravoslavie, e numai o scoartă crepată și scorburoasă, rău spoită pe din afară, el a spus un adevăr, care l-a recunoscut chiar în sfântul sinod episcopul Dunării-de-jos cu aceste cuvinte: Din nenorocire însă pare, că este un făcut (făcătura!): că atunci, când avem vre-o, ocaziune, să spunem ceva bun pentru biserică, noi fugim, ne echivăm, sau spunând ceva, acel ceva este cu totul contra bisericii și tradițiilor ei...

„Eu... — continuă Dr. Bunea — zic, că și Românii ortodoksi trebuie să se gândească la o reformă radicală pe terenul religios. Venim, — zice domnul Iorga — dintr'un trecut, greu și trăim într'un prezent de primejdie, între dușmani și fără un singur adevărat prietin. Airea poate fi vreme de petrecut, sau se iartă zăbava. La noi, trebuie lupta din fiecare clipă, necon-

nită muncă harnică sub arme, stringerea la un loc într'un mănunchiu, gata spre jertfire, a tuturor puterilor noastre, căci din părăsirea acestor virtuți nu rezultă pentru noi numai zăbava și afundarea în umbră, ci pierirea. Alegerea e pentru noi aceasta: *ori ne facem un popor de model, ori pierim* (Cuvinte Adevărate p. 108—9).

„Noi însă, nu putem ajunge popor de model numai cu virtuțile indicate de ilustrul scriitor. Ne trebuie și o biserică, care să ne poată schimba moravurile bizantine și să fie ea însăși cel mai puternic factor civilizator. Dacă toți Românii ar fi uniți cu Roma, dacă clerul lor ar fi crescut măcar în parte, în institutelor catolice din Italia, Franța și Germania, ca să vadă și să învețe, ce se face acolo din partea clerului catolic pentru binele și înaintarea popoarelor, dacă prin biserică s'ar strecură și la noi ideile cele sănătoase din Apus, atunci am putea deveni și noi un popor de model, și ne-am asigura simpatii cu mult mai întinse și mai adânci, decât le putem avea la popoarele europene, până ce nu suntem legați cu ele prin legătura cea mai puternică, care este religioasă...”

Așa regretatul Dr. Bunea!

Dr. NICOLAE BRÎNZEU.

În jurul credințelor deșarte.

Nu cred să fie păstori sufletești dornici de mântuirea sufletessoă a turmei lor, cari să nu fi văzut de multoari cu durere influința foarte păgubitoare a credințelor deșarte asupra credincioșilor noștri. Abia va fi adevărat popor creștin, care să aibă mai multe, mai naive, dar totodată mai păgubitoare superstițiuni, ca poporul nostru. Acestea împiedecă învățătura adevărată a legii noastre creștine, și nasc o credință alterată, superficială. Asupra lor s'a vorbit și s'a scris mult, dar s'a făcut prea puțin pentru slăbirea și curmarea acestui rău. În cursul războiului actual — când ostășii cer slova românească —, s'a constatat apoi, că scrierile superstițioase au luat avânt — durere — foarte însemnat. Pe lângă „Visurile”, „epistolile”, „minunile” existente până atunci, cari s'au lătit foarte tare în tranșee, spitale și în toate părțile, s'au ivit în vremea din urmă și alte „epistolii” noue, scrise în același spirit păgubitor. Astfel chestia credințelor deșarte devine din nou foarte actuală.

În cadrul unui articol e imposibil a înșiră toate, ori chiar și numai cele mai însemnate superstiții păgubitoare ale poporului nostru. A făcut-o asta de altfel cu multă competență poetul G. Coșbuc, care prin broșura sa: „*Superstițiunile păgubitoare ale poporului nostru*” (Bibl. „Steaua” Nr. 19), în care combate cu multă putere credințele superstițioase, a făcut un real serviciu religiei creștine. Din cauza actualității și importanței acestei chestiuni, mă opresc și eu la câteva credințe deșarte păgubitoare spre a atrage atenția generală asupra lor.

La credințele deșarte este totdeauna ceva fond religios; se atribuie în ele puteri supranaturale oamenilor, lucrurilor, cari n'au și nu pot avea atari puteri. Toate credințele deșarte, chiar și cele mai nevinovate, lucrează încet dar sigur la zidirea credinței în care ideea curată despre Dumnezeu, despre puterea și îngrijirea Lui, este întunecată. Prin aceste rămășițe păgâne, îmbrăcate în haine creștine, pe lângă nenumăratele pagube materiale (morburii, morții, cheltueli ș. a.) se imbibează cu încetul în suflete o credință curioasă, specială, care e atât de tare la credincioșii noștri, încât multe generații trebuie să poarte o stăruitoare luptă, conștie și energică, pentru a-i readuce la credință creștină curată.

Din punct de vedere religios-moral unele credințe deșarte sunt foarte păgubitoare. Între acestea locul dintâiu îl ocupă *vrăjile*. Cred adevca oamenii, că unele babe au putere să trimită morburii în oameni și animale, să oprească morii lui Dumnezeu, laptele vacilor, ghița de pe holde și altele asemenea. Aceste rele apoi alte babe, se crede, că le pot alunga, contrabalansa cu sânge de liliac, cu cenușe de broască, gălge de lup, buruene veninoase și alte nesfârșite bazaconii. Mai cred oamenii, că babele au putere să vindece prin descântec și medicini proprii toate boalele existente și neexistente¹⁾. Toate aceste credințe și altele asemenea varsă în suflete mai multă încredere și frioă față de babele acelea „știutoare a toate”, decât față de Dumnezeu. Afară de aceea ele aduc pagube mai însemnate decât s'ar părea la întâia vedere: vrăjile și farmecele nasc prea adeseori certe și dușmăniile neîmpăcate. Cei morboși sau ajunși la vre-o nenorocire cred, după spusa babei dela ei, că nenorocul i-l-a trimis un anumit dușman, și se silesc

¹⁾ Coșbuc, „Superstițiile păgubitoare ale pop. rom.” p. 4-5.

dinadinsă să răsbune, ori cel puțin să întoarcă înapoi relele, spre paguba iubirii creștinești și întărirea dușmăniilor și a faptelor rele. E adevărat, că cei cuminiți nu dau nimica pe farmece și vrăji; dar între săteni mai ales sunt puțini cari știu și văd, că boalele nu pot fi împărțite la stânga și dreapta ca colăceii la îngropăciune, de babe neștiutoare ori înșelătoare, a căror „putere“ nemăsurată se poate paraliza cu un fir de usturoiu sau altceva asemenea¹⁾. Mai aduc vrăjile și farmecele și alte stricăciuni, și anume umblând oamenii după leacuri băbești, boalele omoară pe cei morboși, sau folosind greșit „leacurile“ mor oameni, cari ar fi trăit dacă se arătau vre-unui medic; ba unele femei fricoase știindu-se vrăjite, pot muri chiar de frică²⁾.

Spunerea viitorului prin vrăjitoare (țigănci), din palme, din cărți, bobi ș. a. slăbesc puterea de argumentare a minunilor și a profețiilor din sf. Scriptură, și întunecă ideea lor curată la credincioșii noștri. Cei netnvațați — mai ales dacă multă vreme n'au fost luminați în privința aceasta de ceice au fost datori să-i învețe — pot face cu greu deosebire între profețiile adevărate și „profețiile“ țigăncilor, mai ales dacă credința în aceste din urmă se înrădăcinează neconturbată în suflete. Lucrul acesta îl putem experia mai vărtos în școale, unde vorbind despre minuni și profeții, copiii totdeauna stau înainte, că și ei au văzut sau auzit dela țigănci sau babe outare „profețe“ sau „minune“. Ei și părinții lor cred tare în aceste și nu pricep istețimea și înșelăciunea celorce le fac, așa încât oricum le-ai explica deosebirea între profețiile adevărate și falze, credința în aceste din urmă se poate clătina numai cu multă trudă, ori chiar deloc.

Sărbătorile așa numite băbești, încă aduc pagube însemnate. În multe părți mai ales femeile au o mulțime de sărbători ghicite, cari le țin cu sfințenie și nu lucră nimic în acele zile³⁾. Ba pe alocurea chiar și în zilele de peste săptămână cred, că sunt oprite anumite lucruri. Luni bunăoară nu poți lucră nimic afară de casă, Marți nu coace pâne, Miercuri nu pune mâna pe sită, nu întinde haine la soare, Joi-le-s zile legate, Vineri nu lucră nimic, Sâmbăta nu aduce apă, nu mătură, nu coasă.

¹⁾ Coșbuc, l. c. p. 12.

²⁾ Idem, l. c. p. 71-3.

³⁾ Coșbuc „Dintr'ale neamului nostru“ p. 91-5.

Credința deșartă a poporului nostru umple lumea de mulțime de *ființe supranaturale* (strigoi, iele, rusalii, moroi, zâne ș. a.), întocmai ca nimfele, faunii și zeeii Romanilor păgâni. Poporul nostru aproape toate boalele le atribuie acestor ființe. Strigoii de ex. sug inimile oamenilor, se văresc în intestine, dar cu usturoiu descântat li alungi, iar rusaliile, cari umflă pe oameni, li prăpădești cu crengi de alun. „Romanii — zice sf. Augustin ¹⁾ — cinstesc pe toții zeeii, afară de unul, adevărul Dumnezeu cel adevărat, pentru că voaște a fi cinstit singur și pentru că a oprit închinarea zeilor, cărora Romanii până acum jertfiseră“. Toomai apă și Românii cred în o mulțime de durburi, ființe supranaturale, numai în cele cu adevărat existente nu cred ori cel puțin nu precum învață credința creștină! — Pe lângă frica și grija ce o varsă în sufletele oamenilor, aceasta credință e născătoarea unui fatalism păgubitor credinței adevărate, întrucât așteaptă și cer ajutor nu dela îngrijirea lor proprie și a medicilor, și nu către Dumnezeu se roagă pentru ajutor și mângădere, ci dela vrăjitoarele, cari știu descântă usturoaele, pieile de broaște și celelalte lucruri prin cari se alungă aceste durburi.

Foarte păgubitoare sunt apoi multele *credințe deșarte în jurul nașterii, a cununiei și a îngropării*. Spre pildă a treia zi dela nașterea copilului se pune masă pentu ursitoare (parcele Românilor). Din cauza semnelor rele (cântatul cași cocoșii a unei găini, a cucului la stânga ori la spate, apariția bufniței, perirea unei vite în curte, urletul cânelui șcl.) se amână căsătoria, ba de multeori logodna se strică de tot ²⁾. Dacă luăm în socotință, că tinerii se logodesc mai de multeori după cunoștință îndelungată și în urma unei simpatii, care nu se poate nimici prin nici un semn rău, — vom înțelege stricăciunea morală adusă de aceasta credință deșartă. La moartea cuiva, îndată se deschide fereastra ca sufletul să poată ieși din casă: dovadă despre credința într'o materialitate oareșcare a sufletului. Mai cred, că sufletele morților vin acasă, și rătăcind privesc la cei rămași în urma lor. Desigur — ca și la păgânii dela cari s'a luat aceasta credință, de aici se derivă ospețele, pomemile dela îngropări, ca mortul să vadă „cinstea“ ce i-se aduce ³⁾ (dacă ar fi de origine creștină, ș'ar da mâncari,

¹⁾ De consensu ev. lib. I. c. 18.

²⁾ S. Fl. Marian, „Nunta la Români“. Buc. 1900, p. 437.

³⁾ Djuvara, „Superstițiile la Români și diferite pop.“ p. 155.

numai *săracilor*); acum aceste lucruri se fac păgânește, căci se fac foarte multe abuzuri și excese în privința morală. Se fac cheltueli mari pentru mâncări și beuturi și se uită esența: binele, ușurarea sufletului adormitului, pentru ajutorarea căruia adeseori se face prea puțin, ori chiar nimica.

Din cauza unor credințe deșarte cu privire la norocul și fericirea tinerilor, se fac la multe cununii cheltueli enorme. Mesele luxoase date la aceste ocazii¹⁾, darurile multe, împărțite diferitelor persoane, banii împărțiți sau dați ca răscumpărare, colacii consumați și împărțiți, și celelalte datini desigur contribuiesc la demoralizarea credincioșilor, silindu-i (pe cari se supun acestor datini), să se ferească de cununie pentru de-a scăpa de cheltueli și să trăiască mai bine în concubinajul demoralizator și păcătos.

*

Am spus numai în mulțimea mare a credințelor deșarte, cari află crezământ la poporul nostru și cari îi strică credința curată creștinească, spre marea pagubă a tuturor. Chestia e foarte însemnată, și lupta întezită pentru slăbirea ori chiar nimicirea răului se impune *fiecărui bun păstor sufletesc*, fără deosebire.

Mai înainte de toate prin o controlă conștientioasă și mai strictă ar trebui să se curme abuzul mare al multor preoți cu blăstămurile și cetirile, să se oprească și pedepsească fără milă deosebitele cetiri anumerate, necuprinse în Euhologiu și contrare spiritului bisericii, și cari sunt de-adreptul farmece și vrăji, precum și „masturile pentru vite²⁾” și altele. Până când preoți în odăjdii bisericesti, deci sub aspectul locușinătorilor lui Dumnezeu, fac lucruri de acestea, pentru câștigul de bani — poate foarte însemnat, dar desigur păcătos —, până atunci orice încercare de îmbunătățire în privința superstițiilor rămâne fără rezultat.

Păstorii sufletești, înțelegând pagubele mari religioase-morale aduse de credințele deșarte, trebuie să lumineze pe deplin pe credincioșii lor în chestiile acestea. Ca foarte învățăturile bune, așa și acestea nu se pot începe dela cei bătrâni,

¹⁾ Marian, l. c. p. 498, 653 urm.; daruri: 579, 661 urm.; bani împărțiți: 560, 569, 603 - 5, 724; colaci: 457, 767.

²⁾ Subscrisul știe cazuri, când asupra vitelor s'au cetit nu numai rugăciunile din Euhologiu pentru însănătoșarea vitelor, — ci aceste au fost unse cu oleiul sfințit dela litie!

În convingerea cărora e înrădăcinată toată sumedenia superstițiilor, ei trebuie să luminăm, să convingem tinerimea școlară, adică să ne creștem o generație, care să aibă credință curată, nefiltrată de naivitățile și bazaconiile vechi.

Dar se înțelege de sine, nici ceilalți credincioși nu-i iertat să fie neglijati, ci păstorii sufletești să-i învețe în predici și la toate ocaziunile, cu toată puterea ce o întinde convingerea și dorința de apostolie a credinței adevărate. Nu-i iertat să slăbească niciodată în învățare, să aducă înainte adeseori aceste rele și să le combată. În felul acesta se deschide teren larg de învățatură, ni-se îmbie o mulțime de teme frumoase, a căror limpezire e o cerință esențială a mântuirii sufletelor.

Simțim foarte mult lipsa scrierilor bune și ieftine, cari să trateze limpede, la înțelesul tuturor credințele deșarte mai păgubitoare și mai cunoscute și acele să le combată. Păstorul sufletoso ar trebui să lătească, să împărtășească între credincioși atari broșuri, prin ce ar putea fi foarte mult ușurat întru formarea unei credințe conștiente și curate. În timpul din urmă vedem o mișcare în spre bine în privința aceasta. Mă gândesc la revista „Calea vieții“ care în programul său are și combaterea superstițiilor. În cadrul bibliotecii sale „Cărțile poporului“ ar fi de dorit și nespus de folositor să se tipărească broșuri de natura aceasta, între altele — cu permisiunea celor competenți — chiar și pomenita broșură a poetului Coșbuc.

Suntem siguri, că oricine va cunoaște relele multe ce urmează din superstițiile poporului nostru, se va sili să lumineze poporul nostru, să clatine temeliiile credințelor deșarte, făcând loc credinței conștiente și adevărate. Acum, în vremea foametei și a setei ostașilor după slova românească și creștinească va trebui să vină vremea, când cu încetul vor fi scoase cu totul din mâni și din inimi „Visurile“ și „Epistoliile“ și vor fi înlocuite prin alte lucrări, cari vor promova mântuirea sufletelor și mărirea lui Dumnezeu.

GHEORGHE M. PTEANCU.

Cultul euharistic în popor.

Fericitul papa Leo al XIII-lea în enciclica sa de dto 28 Noiembrie 1897 a enunțat, că „divinorum munerum summam hanc esse putamus, ductam in populis in Eucharistiae sacramentum religionem“. Adevărat — aplicând aceste vorbe la poporul nostru —

dacă voim ca poporul să fie în măsură din ce în ce mai mare părtaș darurilor lui Dumnezeu, trebuie să ne silim a mări tot mai mult în inima lui *cultul euharistic*, căci acesta este punctul cardinal al oricărei vieți religioase. De adevărul acesta sunt convingși mai ales acei păstori sufletești, cari în vremea din urmă au început a răsări ca apostoli ai cultului euharistic în popor. Mișcarea pornită de acestia este strâns îndatorată întreagă preoțimea noastră a o îmbrățișă.

Adeseori auzim constatându-se cu emfază, că poporul nostru e din fire religios; dar aceasta împrejurare favorabilă pentru un adevărat progres religios în multe ținuturi nu fu exploatată în scopul unui cult euharistic mai pronunțat în popor, încât să cunoască, și să priceapă în sfârșit poporul, că nu numai sub impulsul unei reverințe înăscute ori moștenite, ori de dragul datinilor străbune, nici numai de dragul preotului ori de frica judecării oamenilor, ci sub impulsul unei inteligențe sufletești conștiente și de dorul și setea după izvorul nesecat al darurilor dumnezeiești, cuprinse în sfânta taină euharistică, are a se împărtăși cu sf. taină. Poporul nostru, în cele mai multe părți încă nu s'a datat a privi în sf. Euharisticie centrul cultului divin, ori centrul vieții sale religioase, pe lângă toată reverința mare ce o nutrește față de sf. Cuminecătură.

Pricina lipsei unui cult euharistic mai pronunțat în poporul nostru e de a se căuta în preoțime, care — cu excepția câtorva — încă nu a socotit de actual a porni o *organizare euharistică* în masse mai largi, și a întemeia o *presă necesară de propagandă* în acest scop.

Se știe doară, că la noi o atare organizare a început a se înfiripă abia de vre-o 2 ani încoace, și abia sub presiunea zguduirilor sufletești produse de războiu, și încă numai într'un cerc restrâns al câtorva preoți mai conștienți. S'a pornit așa dară în vremuri și în cadre nefavorabile pentru întemeierea unei prese de propagandă în acest scop. Fără o organizare mai largă însă și fără o presă de propagandă e cu neputință a susține cu efect și a consolida o atare mișcare în păturile largi ale poporului.

Să privim numai cu ce aparat lucră adicții liberalismului și a necredinșii spre a câștigă massele mulțimi! Au organizare bine închiegată, au loc regulat de convenire, au foi, reviste și biblioteci anume, în serviciul propagandei lor; țin adunări în-suflețite; conducătorii lor, cu zel, așa zicând apostolic, lucră

În mijlocul mulțimii; noaptea studiază, și scriu, iar ziua vorbesc mulțimii. Și dacă contrarii cu așa mare zel — vrednic de o cauză mai bună — lucră în favorul propagandei idellor lor, cum ar trebui să lucrăm noi, ispravnicii lui Dumnezeu și mijlocit rii darului, să aducem turma cuvântătoare, la isvorul-centru al tuturor darurilor dumnezești, la Hristos euharisticul!

Fără îndoială, că în generația mai nouă a preoților noștri este mult zel laudabil, de a nutri în măsură mai mare ca până acum cultul euharistic în popor, dar zelul acesta trebuie susținut și sprijinit din partea capilor bisericii cu o propagandă mai intensă. Ne trebuie o organizare mai largă, dorim din când în când adunări de a membrilor „Asociațiunii euharistice“, și mai ales o presă potrivită a ridica preoțimea în sferile din ce în ce mai înalte ale cultului euharistic, ai cărui apostoli se pretinde să fim. În scopul acesta, e neapărat de lipsă — ce, pe cât știm, se și face — ca preoțimea deja din seminarii să fie anume pregătită pentru apostolatul euharistic, încât nu numai în calitate de preot, în funcțiunile sacre, ci și ca individ privat, cultul euharistic întru adevăr să-i fie preotului sufletul și centrul întregii vieți și activități. Atunci vom putea crea și în popor un cult euharistic mai pronunțat și mai conștiu.

Scriitoriul acestor șire este preot în părțile bănățene, și cu mare îngrijorare e silit a vedea, cum peste poporul din aceste părți începe a suflă tot mai cu tărie *vântul Indiferențismului și a necredinții*, și fiind poporul din aceste părți în atingere nemijlocită cu tot felul de elemente străine, eterogehe, cu oameni mai slabi în credință decât noi, ori chiar necredincioși, începe a fi ispitit din multe părți în măsură tot mai mare la desprețuirea sf. taine, la părăsirea deplină a bisericii, și la o vieță cu totul animalică.

Acestui val al peririi sufletești trebuie să-i punem de cu bună vreme zăgaz, și după părerea mea vom putea face aceasta numai prin o mai intență activitate în favorul cultului euharistic în popor, așa după cum s'a schițat mai sus.

La această primejdie morală se mai alătură o nouă primejdie provocată de împrejurările războinice, și anume, că ostașii noștri, parte în tabără, parte ca prizonieri în țări străine, unde vin în atingere cu popoare semi-creștine ori chiar păgâne, ajung a fi în mare parte molipsiți de un duh al decadenței morale, care după războlu, când aceștia se vor întoarce, va fi transportat și la vetrele lor până acuma neatins.

Iată tot atâtea motive ponderoase pentru o trezire la o activitate mai intențată pentru păstoria sufleteste. Căci preotul euharistic nu poate să privească nepăsător, cum contrarii despart pe credincioși dela Hristos și cum se risipește turma, ci va lucra din răputeri pentru întruparea împărăției euharistice a lui Hristos, spre mântuirea turmei.

Mult am dori, ca încă de pe acum, deși în vremuri grele de războiu, să vedem măcar un început de presă românească de propagandă în favorul asociațiunii euharistice, ca apoi, după războiul propagandă să poată lua proporții mai mari, așa cum se va cere.

Euharistia este legătura păcii și a unirii, pentru societate și pentru neam deopotrivă. Neamul nostru mult încercat, ispitit și năcăjit, ca să poată rămânea în legătura păcii și a unirii, pentru viitor are lipsă și mai ardentă ca în trecut de darul luminător, îndreptător, și întăritor al lui Dumnezeu. Noi preoții Domnului să-i oferim deci poporului putința dobândirii acestor mari daruri, având mai ales făgăduința Domnului din psalmul 28, că dacă vom stăruî pentru mărirea și onoarea numelui lui în curtea cea sfântă a lui, atunci „Domnul tărie poporului său, va da, Domnul va binecuvântă pe poporul său cu pace“.

VIRGIL POP.

Insemnări.

Membrii sinodului electoral. În sensul scriptei ministeriale din 27 Februarie c. prin care s'a comunicat cu Ordinariatele interesate învoirea Majestății Sale la alegerea de mitropolit, această alegere se va face în *aceleși cadre* ea și alegerea din 1893. Afară de clerul arhidiecezan și de astădată va participa la alegere și clerul acelor districte protopopești ale diecezelor de Gherla și Lugoj, cari înainte de 1853 s'au ținut de Blaj. De aceea credem, că facem un plăcut serviciu cititorilor noștri, dând în cele următoare o mică orientare asupra membrilor viitorului sinod electoral. Listele oficioase ale membrilor cei drept nu sunt încă fixate și în parte nici nu se pot fixa decât după alegerea electorilor din singuraticile districte, dar fiindcă — după cum apare din scripta ministerială adresată Ordinariatului arhidiecezan referitor la arhidieceză — toate vor fi ca

la alegerea din urmă, în general numărul membrilor se poate fixa de pe acum cu toată preciziunea.

Alegătorii din arhidieceza Blajului, înșirați taxative în scripta ministerială pomenită mai sus, sunt următorii: 1. Toți membrii capitlului mitropolitan împreună cu notarul capitular (10+1): 11. 2. Vicarul Făgărașului, toți protopopii și viceprotopopii: 31. 3. Egumenul și doi reprezentanți ai mănăstirii (aleși de profesorii-preoți ai institutelor din Blaj): 3. 4. Câte 2 reprezentanți ai clerului din singuraticile districte protopopești (32×2): 64.

La punctul 2. am socotit numai 31 de alegători deși avem 32 de districte protopopești, fiindcă purtătorul oficiului vicarial stă în fruntea alor două districte. Astfel suma alegătorilor din arhidieceză face $11+31+3+64 = 109$.

Din cele 44 de districte protopopești (respective vicariale) ale diecezei de Gherla, au drept de alegere 29 și anume următoarele:

1. Vicariatul Rodnei; 2. Vicariatul Silvaniei (Districtul Vălcăului). 3. Districtul Logiardului; 4. Distr. Lăpușului; 5. Distr. Băgeștilor; 6. Distr. Periceului; 7. Distr. Becleanului; 8. Distr. Cățicăului; 9. Distr. Nireșului; 10. Distr. Crasnei; 11. Distr. Buzei; 12. Distr. Gherlei; 13. Distr. Eriului; 14. Distr. Ciocmanului. 15. Distr. Noșigului; 16. Distr. Bistriței; 17. Distr. Giulei; 18. Distr. Secului; 19. Distr. Reteagului; 20. Distr. Sarvadului; 21. Distr. Ciceu-Cristurului; 22. Distr. Șomcutei; 23. Distr. SănmărgHITEI; 24. Distr. Oarței; 25. Distr. Vadului; 26. Distr. Ippului. 27. Distr. Surducului; 28. Distr. Șamșodului și 29. Distr. Bredului.

Numărul alegătorilor din singuraticile districte și aici este de câte 3 și anume: a) șeful singuraticelor districte: 28. b) câte 2 reprezentanți ai clerului din districte (29×2): 58.

Deși numărul districtelor e de 29, am socotit numai 28 de șefi ai districtelor, fiindcă vicarul Silvaniei, ori mai corect protopopul Vălcăului (2) este în aceeaș vreme și protopopul Crasnei (10). Dieceza Gherlei poate avea prin urmare la alegerea de mitropolit: $28+58 = 86$ de voturi.

Dieceza Lugojului trimite cu totul 12 alegători și anume câte 3 din 4 districte. Aceste sunt următoarele: 1. Vicariatul Hațegului (împreună cu districtul Ulpiei Traiane și a Jiului); 2. Distr. Hunedoarei; 3. Distr. Bobălnei și 4. Distr. Cujirului.

Și aici are vot șeful districtului (respectiv vicariatului) și câte doi reprezentanți ai clerului districtual.

Suma totală a voturilor este prin urmare de $109+86+12=207$ voturi, din cari majoritatea absolută (109 față de 98) cade pe arhidieceza de Blaj, care de altfel este și cea mai interesată, fiindcă se tratează nu într'atâta de mitropolitul întregii provincii bisericești, cât mai vârtos de arhierul său propriu.

De încheiere mai amintim, că la alegerea din 1893 s'au dat cu totul 202 voturi, cari s'au împărțit între șase candidați: Dr. Victor Mihályi (82); Ioan M. Moldovanu (49), Ioan V. Rusu (36), Dr. Ioan Szabo (20), Dr. Alexandru Grama (12), și Vasile Pop (2), iar un vot nu s'a acceptat. Primii trei dintre aceștia au intrat în ternarul înaintat spre întărire Maiestății Sale, care, după cum se știe, a întărit pe cel dintâiu.

Că dintre cei 207 de alegători de acum câți se vor prezintă la alegerea proximală, și că voturile lor cum se vor împărți — cine ar putea s'o spună de pe acum?

Dr. Alexandru Rusu.

CRONICĂ.

Memorandul bisericii noastre la Maiestatea Sa.
Pe cale strict constituțională, prin ministeriul ungar, Preasfințitul nostru dela Oradea-mare a obținut în 9 Martie o audiență particulară dela Maiestatea Sa, supremul patron al bisericii noastre. Cu prilejul acesta Preasfinția Sa, din încredințarea ultimei conferențe episcopoești (25 Ianuarie c.), a prezentat regelui un memorandum, în care expunându-se situația deosebit de precară, creată bisericii noastre prin ordinațiunile din urmă ale guvernului, și mai cu seamă prin proiectul de autonomie catolică regnicolară, care nesocotește autonomia separată a bisericii noastre, corul episcopesc cere ocrotirea bisericii și a drepturilor ei câștigate.

Cele patru conferențe episcopoești, cari s'au ținut aici în Blaj, începând eu toamna anului trecut, nu s'au restrâns prin urmare numai la hotărâri platonice, nici numai la proteste menite a se înfundă în cutare arhivă ministerială, ci au găsit calea ce în mod infalibil le asigură cel puțin atâtă, că Maiestatea Sa este în situația de-a cunoaște doleanțele noastre întemeiate. Rezultatul acestei acțiuni de mare importanță pentru biserică,

și la spatele căruia se înșirue ea unul, toți fiii ei, clerici și mireni, nu poate să se mărginească însă numai la atâta. Perspicacitatea cu care se pot cunoaște lucrurile dela înălțimea tronului Maiestății Sale și dreptatea care este „temelia împărățiilor“ lui, ne deschid perspective cu mult mai frumoase.

Dumnezeul părinților noștri va fi cu noi! (ar.)

*

Comisari regești la sinodul electoral. Gazetele maghiare și după ele și unele românești aduc știrea, că Maiestatea Sa ar fi numit deja pe comisarii regești ai viitoriului nostru sinod electoral în persoana deputatului guvernamental *păr. Dr. Iosif Siegescu*, ca comisar preoțesc și a fostului ministru de interne *Ugron Gábor*, ca comisar mirean.

Nu suntem în situația de a putea controla autenticitatea acestei știri, desmintite deja din partea unor gazete cari s'au prea grăbit cu lansarea ei, dar abia putem crede să corespundă adevărului. Sinoadele noastre electorale sunt sinoade bisericesti în cel mai strâns înțeles al cuvântului, cari trebuiesc convocate și prezidate de superiorii bisericesti legitimi. Constituția lor actuală, în urma căreia nu numai clerul arhidiecezan votează în ele prin reprezentanții săi, ci și o parte a clerului din diecezele de Gherla și Lugoj, îngreunează ce-i drept stabilirea competenței celui ce are să le convoace și conducă, dar nici decât nu și natura lor intrinsecă, de a fi adecă sinoade preoțesti. Dela 1853 încoace de când s'a introdus constituția actuală a sinodului electoral (mai înainte votau în mod firesc numai reprezentanții clerului arhidiecezan!), datina a fost ca sinodul să fie convocat de toate trei Ordinariatele interesate, prezidând cel mai în vârstă dintre arhieri, alături de câte un mirean, ambii în calitate de comisari regești.

Așa a fost în trecut, și n'avem nici un motiv să credem că nu va fi așa și în viitor. Conducerea bisericască legitimă a unui sinod preoțesc — fie și electoral — nu e salvată prin aceea, că cel ce îl prezidează are caracter preoțesc, ci se re cere să aibă și iurisdicție legitimă. După ce însă sinodul nostru electoral după constituția sa se apropie mai mult de natura unui sinod provincial, pentru conducerea căruia se cere iurisdicție mitropolitană, care la noi trece la cel mai în vârstă arhieru, ne place să credem că prezidiul sinodului electoral de astădată îl va avea *păr. episcop dela Oradea-mare*.

Dacă fără nici o greutate ni-s'a recunoscut dreptul de alege, nu se poate ca în acest punct în sine de puțină importanță, să se introducă fără nici o cauză o procedură, care poate face mult sânge rău. (ar.)

O circulară a primatului, care ne privește. Sub Nr. 6294—917, cardinalul-primat din Strigona a dat o circulară în cauza instrucției religioase a elevilor gr.-catolici din Budapesta. Dispozițiile ei principale sunt următoarele: 1. Toți greco-catolicii din Budapesta sunt de a se socoti de credincioși ai parohiei greco-catolice de acolo și prin urmare ai episcopiei greco-catolice de Hajdudorogh. Supuși ai mitropolitului de Strigona vor fi de a se recunoaște numai aceia, cari vor dovedi originea lor românească cu estras de botez. 2. Românii, cari după înființarea vîlădiciei de H. s'ar așeză în Budapesta de pe teritoriul acestei episcopii, nu pot fi socotiți de aparținători ai ritului român, ci sunt de a se socoti de credincioși ai Hajdudoroghului. 3. Nu sunt de a se socoti de aparținători ai ritului român nici aceia, ai căror părinți au fost de alt rit, și cari au fost botezați de preot român numai întâmplător, din cauza, că părinții i-au fost domiciliați pe teritoriul vre-unei parohii românești. 4. Elevii gr.-cat. cari de bunăvoie ascultă religia gr.-cat. să nu fie molestați, fie că sunt de ritul grec, fie că sunt de ritul român; cei de ritul român să fie admiși fără nici o greutate la religia rom.-catolică; în fine cei de ritul grec, cari, deși făcuți atenți, stăruie a cere să fie admiși la religia rom.-cat să fie tolerați și clasificați, ca să nu se primejduiască educația lor religioasă-morală.

Dispozițiile acestea, date în conțelegere cu ministrul de culte și instrucțiune publică, ne privesc în deplină măsură și pe noi. Avem chiar impresia, că proprie elevii noștri gr.-cat. români din Budapesta sunt ceice au provocat aceste dispoziții de ordin principiar, cari au valoare și pentru părinții lor. Lămurit este apoi și aceea, că prin aceste dispoziții nu se promovează interesele credincioșilor noștri din Budapesta, cari pentru a evita multele neplăceri ce pot avea pe urma validității dreptului lor de a nu fi supuși vîlădiciei de Hajdudorogh, ușor pot fi ispitiți să renunțe la ritul nostru. Și prin aceasta i-am pierdut și pentru neam.

În fața acestei situații avem datorința de-a ridica de nou și cu toată puterea chestiunea îngrijirii de soartea credincio-

șilor noștri din Budapesta. Biserica rom.-catolică nu mai este, se vede, bucuroasă de elementele românești, și fiindcă la vâdicia de H. nu suntem noi învoiți să le trecem, factorii noștri competenți trebuie să se gândească de urgență la aranjarea acestei importante chestiuni, într'un sens favorabil intereselor noastre. (ar.)

*

În jurul contractului secret dela Londra, al cărui articolu 15 conține — după deșvălirea făcută de bolșevicii Rusiei — eschiderea Scaunului papal dela pertractările de pace, s'a făcut iarăși vorbă în parlamentul Italiei. Ministrul de externe Sonnino a declarat anume, în ședința din 16 Februarie c., că articolul din chestie nu s'a fixat în forma cum s'a publicat din partea Rusiei. Textul autentic firește nu poate fi comunicat, dar — a zis S. — Italia la tot cazul își rezervă dreptul de a declara, că la pertractările finale de pace sunt, ori nu sunt de a se admite *neutralii*, între cari se numără și Scaunul apostolic.

Prim cuvintele acestea — rostite fără a fi fost interpelat din partea cuiva — ministrul italian pare deci a modifica înțelesul faimosului articlu, în sensul, că dacă sf. Scaun nu se va admite la pertractări, asta nu se va face pentru că el singur ar fi excepționat, ci din simplul motiv, că probabil nu se va admite nici o putere neutră. Oricum ar fi fost prin urmare formulat la început articolul din chestie, e limpede, că mai nou ententa îl va fi stilizat în sensul declarațiilor lui Sonnino. Și asta încă este un câștig pentru sf. Scaun al Romei. Catolicii din Italia și peste tot din lumea întreagă totuși nu sunt — se vede — o cantitate atât de negligeabilă în fața ententei, încât să-și poată permite a brucea Vaticanul în forma aceea, că l-ar eschide singur pe el, dela pertractările de pace. (r.)

*

Reuniunea de presă a catolicilor maghiari, care nu este de a se confunda cu „Asociația centrală de presă“ de care s'a vorbit în Nrul din urmă al acestei reviste, a ținut la Budapesta în 17 Martie c. a zecea sa adunare generală. Din rapoartele ce s'au prezentat membrilor cu acest prilej reiese, că prin contribuiri și donațiunile intrate în anul ultim, dar mai cu seamă prin colectele aranjate în „Duminică presei“ (181,658'92 cor.) fondul inalienabil a crescut la 403,236'42 cor. Creșterea relativ mică față de trecut a fondului se datorește

impresurării, că reuniunea nu pune pondul principal pe augmentarea fondului, ci pe sprijinirea momentană și efectivă a presei existente, în care scop anul trecut s'au cheltuit 94,992'64 cor., iar bugetul complet al anului viitor prezintă chiar suma respectabilă de 169,564'24 cor.

Ca și altădată adunarea generală din acest an a fost un moment înălțător în viața bisericii catolice maghiare, nu a putut să mai aibă însă caracterul unui eveniment. Marea mișcare de presă, pornită pe temeuri neasămănat mai largi în 15 Ianuarie c., care parecă până în 15 Aprilie va ști să adune pe altarul presei creștine nu numai cele trei milioane plănuite, ci chiar neasămănat mai mult, a redus foarte mult importanța de până acum a acestei reuniuni. În sinul catolicismului maghiar s'a înstăpănit în direcția aceasta o nouă orientare, care-și dă seamă, că numai cu acțiuni mari se poate prelintimpină spiritul distructiv întărit atât de mult pe urma războiului mondial. Vechea grupare din jurul reuniunii (afară de episcopul Prohászka, prezidentul ei care nici n'a luat parte la adunare), pare a nu voi încă să abandoneze cadrele de mai înainte, dar în fața puterii pe care noua organizare promite a reprezintă, mai curând ori mai târziu totuș va trebui să o facă. (ar.)

*

Obținerea gradurilor academice la facultatea teologică a universității din Budapesta. Se știe, că facultatea teologică dela universitatea din Budapesta a ridicat de câțiva ani durata cursurilor sale dela 4 la 5 ani. O urmare firească a acestei schimbări a fost și modificarea dispozițiilor privitoare la obținerea gradurilor academice, respective a timpului de studiu recerut pentru admiterea la examenele riguroase. Înainte se admiteau clericii la rigoros încă în anul al III-lea, putând face în anul al IV-lea al doilea examen, de acum se admit la primul rigoros abia în anul al IV-lea, iar la al doilea numai în anul al V-lea. Ca și înainte, se admit și de acum la atari examene nu numai teologii universitari, ci și ascultătorii școlilor teologice diecezane, dacă pot dovedi, că au ascultat un anumit număr de cursuri și la universitate. Pentru ceice au început studiul teologiei în seminariile diecezane se recer încă 6 semestre la universitate, iar ceice au terminat teologia în provincie (8 semestre) cu bun succes, trebuie să se înscrie la universitate ca ascultători ordinari încă pe două

semestre, luând parte după plac la cel puțin patru seminarii (deprinderi seminaristice) universitare. În cazuri extraordinare, când cineva are deja activitate literară, poate fi dispensat dela îndatorirea de-a fi ascultător ordinar, trebuie să se înscrie însă cel puțin ca extraordinar tot pe două semestre și să ia parte la cele 4 cursuri seminaristice. (r.)

Cărți și reviste.

Este totdeauna atât de greu să-ți spui în câteva cuvinte părerea sinceră asupra unei cărți bune, care ar putea fi cu mult mai bună. Este cazul de față. Sub titlul »Casa dela Ierihon« dl. Dr. I. Broșu a scos de sub teascurile Tipografiei diecezane din Arad (1917; 6 cor. + 70 fil.) o colecție de »Omilia și cuvântări bisericești«: 33 la număr. Sunt cuvântările rostite »în catedrala din Sibiu, înaintea unei grupe de ascultători, compuse din intelectuali și țărani«, ne spune »Predoslovie autorului«.

Sunt învățături înțelepte, povățuiri cuminti, cele mai multe de o imperativă actualitate, oasi cele șapte cereri din »Tatăl nostru« tâlnăcit în cele nouă predici dela început. Au darul să trezească interesul păturii noastre culte asupra unor adevăruri vechi ca și istoria lumii și să provoace în momente de reculegere sufletească un gând spus pe șoptite și e însuș, o șoptă tainică de desaprobară a felului nostru de a simți și de a trăi și cugetă creștinește. Meritul acesta îl are »Casa dela Ierihon«, iar vrednicia aceasta, astăzi mai ales, este o mare vrednicie.

Nu voește însă cartea aceasta să aibă pretenții deosebite de oratorie și de aceea structura singuraticelor vorbiri este de multeori imperfectă, de multeori planul prea îngust, iar dovezile și motivele omiletice, cari se puteau însiră mai cu efect, uneori omise. Expușerile nu sunt destul de limpezi, ilustrările însă de cele mai multeori escelente.

Vorbește dl. Broșu într-o poetică limbă românească, dar aceasta este adevărata greșală a dsale: vorbește într-o prea poetică limbă românească. Involuntar cetind cuvântările acestea, îți răsare în memorie câte un crâmpei din »Siluete«-le de acum sunt trei ani. De dl. Broșu ne este cu mult, neasămănat cu mult mai drag, când îl privim propovăduind creștinește, ori redactând cu pricepere »Gazeta Poporului«, decât cântând »raza de lună«. De aceea ne-ar fi plăcut foarte mult, dacă liniștea cu care am intrat în »Casa din Ierihon« în această »casă a lacrimilor« nu ne-ar fi turburat-o reminiscențele poeziilor de — amor. Prea multul parfum fin, prea multele flori, prea exuberanta bogăție tropicală a figurilor poetice, neliniștește, îmbeată uneori, dar ușor ia apetitul; iar la oratorie, în oratoria bisericească mai ales,

brana, nutremântul solid este întâia preocupare a unui apostol. «Melius est ut reprehendant nos grammatici, quam ut non intelligent populi», scria acel mare retor, care a fost sf. Augustin.

Înțelegem pe deplin și din propria experiență greutatea, cu cari a trebuit să se lupte oratorul catedralei din Sibiu, predicând în același timp și celor mari și celor mici, intelectualilor, cu gustul *eschizit* și țăranilor simpli. Cuvântările acestea, ne spune autorul însuși, »au trebuit să mulțumească nevoi sufletești pe o gamă întinsă de pretenții, și tocmai din cauza aceasta n'au nici o pretenție deosebită«. Adevărat. Însă, trebuiau preferiți cei mici: atunci ar fi înțeles toată lumea.

Dle Broșu să nu te superi; credem, că spunem adevărul, care nu este iertat să doară, nu intenționăm, nu voim ca să doară, iar într'o a doua ediție pe »*Gheorghe Coșbuc*« lasă-l afară »din lumea celor ce sunt și au fost»; nu se va simți bine într'o carte de predici, chiar și dacă-l vei asigura cu stăruință de vorba fiiertatului Caragiale, că *Baladele și Idilele* ar fi Biblia românească.

Da, într'o a doua ediție, pentru că cea mai bună carte de predici, ieșită din peană »ortodoxă«, va ajunge o a doua ediție. (ic.)

În timpul din urmă organul oficios al bisericii gr.-or. din Sibiu »*Telegraful Român*«, care de curând și-a schimbat, chiar în două rânduri, redactorul, tratează tot mai des chestiuni și probleme de ordin bisericesc. Astfel în Nrul său din 12 Martie c. (22) găsim bunăoară articolul »Formele cultului bisericesc«. Autorul se ocupă în el de sf. liturghie, privind-o mai mult din punct de vedere istoric și liturgic. Cu toate acestea atinge — deși numai în treacăt — și latura dogmatică a formulei de consacrare.

Referitor la aceasta se zic următoarele: »Din alte locuri ale sf. Scripturi ne *convingem* (sublinierea este a noastră), cum Isus... a întemeiat jertfa cea fără de sânge la cina cea de taină *prin formula*: »*Luați mâncați!*« (sublinierea este tot a noastră) și frângând pâinea binecuvântându-o și împărțindu-o între apostoli. asemenea și păharul ou vin binecuvântându-l și dându-l apostolilor săi, obligându-i ca aceasta să o repeteze în amintirea lui«. Apoi mai la vale, descriindu-se părțile liturghiei formate în veacul al treilea, ni-se spune în legătură cu liturghia credincioșilor, ce »După mai multe cântări și rugăciuni se începea sf. euharistie și anume din darurile aduse la biserică, daruri de pâine și vin, ca și azi (!), se separă o parte și aceasta se sfințea prin chemarea Duhului Sfânt, și *prin cuvintele*: »*Luați mâncați!*« se făcea transformarea« (sublinierea și aici e a noastră).

Cât se poate mai clar ni-se spune deci prin cuvintele citate mai sus, că atât Domnul Iristos la cina cea de taină, cât și biserica primelor veacuri au prefăcut pâinea și vinul, cari sunt

materia jertfei liturgice, prin cuvintele »Luați mâncați...«, că această formulă este deci *forma* sf. euharistii. Despre invocarea Sf. Spirit, așa numita epicleză, despre care știam până acum, că biserica greco-orientală o socotește, dacă nu exclusiv, cel puțin ca o parte întregitoare a formulei de consacrare, autorul nu face nici cea mai mică pomenire. Adevărat, că atinge chestiunea mai mult din punct de vedere istoric, dar înțelege oricine, că dacă Domnul Hristos a consacrat prin cuvintele »Luați mâncați...« și dacă în veacul al treilea s'a folosit aceeași formulă, biserica de mai târziu nu a putut să introducă altă formulă, știut fiind, că materia și forma sacramentelor este rânduită de însuși Domnul Hristos, așa că biserica nu are dreptul de-a o schimba. Autorul pare a fi deci »convins« »din... locuri ale sf. Scripturi«, că părerea susținută până acum de biserica greco-orientală a fost greșită. Și fiindcă articolul e publicat fără a fi adnotat de redacție, trebuie să credem, că întreagă redacția simte la fel.

De schimbarea aceasta noi numai bucură ne putem. Cele multe înainte! (ar.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

P. Oradea-mare. Foarte bine observați, că revista noastră nu s'a pornit anume pentru a face »știință teologică«, ci mai cu seamă spre a deștepta și întări în sinul clerului român unit și prin el în toți credincioșii noștri o adevărată »vieță bisericească«. De aceea nici n'am afișat revistei, afară de titlu, nici o altă etichetă. Am voit anume să fim liberi de a putea lucra pentru »cultura creștină« pe toate căile posibile. Și convingerea noastră e, că am lucrat în această direcție cum am știut mai bine.

G. Sângeorzul de câmpie. 1. Tot ce s'a zvonit în cauza de care ne scrieți, este lipsit de orice temei. — 2. Considerând natura dreptului de a fi reprezentat undeva, e limpede că întrucât legea pozitivă nu dispune altfel, tractul DVoastră poate fi reprezentat la congresul electoral prin oricare preot arhidiecezan, despre care credeți, că va reprezenta acolo cu demnitate credințele confrăților. Sinodul ultim arhidiecezan, la care au participat doi preoți de aici din centru în calitate de reprezentanți alor două districte protopopești, este după credința noastră o destulă dovadă pentru aceea, că acest punct de vedere va trebui să fie respectat — într-un câț lipsa o va cere — și din partea sinodului electoral.

P. Brașov. Aveți dreptate și cu biserica lui Bob și cu capitulul bobian. Și dacă vă mirați, că acestea cum de a putut să le facă Babb al nostru, aici nu mai aveți dreptate. Lui Babb, care a înființat capitulul din Blaj și a făcut biserica din Cluj de obicei îi zicem Bob, fiindcă-i mai românește. El însuși s'a scris însă totdeauna Babb și de aceea în tratate de istorie numele lui se pune de regulă așa cum se găsește în documente. Că prin aceasta se poate produce anumită confuzie este adevărat; decât confuzia nu o face numele de Babb, cum ar trebui să-i zicem, ci acela de Bob, cum îi zicem. Pentru ceice citesc tratate istorice, primejdia de a se confunda nu există însă, ori cel puțin este foarte mică.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.